

Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD)

Cilt: 2- Sayı: 1- Haziran 2018

ISSN: 2587-1331

YÂRAN KÜLTÜRÜNÜN KENT YAŞAMINA ETKİSİ: ÇANKIRI ÖRNEĞİ

Eray GÖÇ*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kentleşmenin toplum hayatı üzerindeki rolüne değinerek, toplumsal bazı değer yargıları, norm ve gelenek göreneklerin kent hayatına etkilerini araştırmaktır.

Çalışmanın tarih aralığı seçilirken, Özellikle toplumun homojen yapısı dikkate alınarak, dış etkinin minimuma indirilebilmesi için, 2008 yılında öğrenci almaya başlayan Çankırı Karatekin Üniversitesi ve 2012 yılından sonra Şehre gelmeye başlayan Mülteci aileler düşünülmüş ve 2004-2008 yılları aralık olarak alınmıştır. Belki ileride başka bir çalışmada dış faktörlerin bu kültür üzerine etkisi ayrıca bir inceleme konusu yapılabilir.

Çalışma TÜİK’ten alınan birtakım verilerin değerlendirilmesi, Çankırı il ortalamasının bulunması ve Yâran Kültürüne dair araştırmalar incelenerek kent ve kentliliğe etkilerinin tespit edilmeye çalışılmasının ürünüdür.

Anahtar Kelimeler: Kent, Sosyal Hayat, Yâran.

THE PROBLEM OF THE PROPERTIES OF THE CITY OF CULTURE OF THE YÂRAN: ÇAKIRI SAMPLE

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the effects of urbanization on the life of society in Turkey by examining some social values, norms and traditions.

Çankırı Karatekin University, which started to receive students in 2008, and refugee families who started to come to Şehre after 2012, were considered in order to minimize the external effect to a minimum, taking into consideration the homogenous structure of the population and the 2004-2008 period was taken as an interval. Maybe the influence of external factors on this culture in another study in the future can also be a subject of examination.

The study is the product of evaluating some data taken from TÜİK, finding the average of Çankırı province and examining researches on Yaran Culture and trying to determine the effects on urban and urbanity.

Key Words: City, Social life, Yâran.

GİRİŞ

Kent hayatına çeşitli unsurlar etki eder, bunlar esasen kentin, kentleşmenin ruhunu oluşturan faktörlerdir. Büyük medeniyetlerin toplum hayatına bıraktıkları en

---

*Öğretim Görevlisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yapraklı MYO. ÇANKIRI. eraygoc@karatekin.edu.tr.

büyük miraslardan biri belki de en önemlisi, modern tarihin akışına meydan okuyan kent ve onun insan yaşamına etkileri.

Kent ve insan birbirini tarih boyunca etkilemiş dönüştürmüş ve geliştirmiştir. Kent'in ruhunu insanın yaşam tarzı, dünya görüşü, hayat kaygısı belirlerken, insanın yaşam sınırlarının, sonraki nesillere, değerlerinin aktarılması da kent sayesinde gerçekleşmiştir. Kent mirasının belirleyici unsuru insan faktörüdür. Kente ve kentleşmeye etki eden çeşitli faktörler vardır, bunları şu şekilde sıralamak mümkündür. İtici faktörler, çekici faktörler ve siyasi ve iletici faktörler. Bunların açılımı ekonomik, siyasal, sosyal, teknolojik ve psikolojik nedenler olarak toparlamak mümkündür. İşte kentleşmeye etki eden onun gelişmesini görece gerilemesini tetikleyen güvenlik ve risk sınırlarını tayin eden, yaşanırılık düzeyini belirleyen faktörler olarak da tarih boyunca karşımıza bu etmenler çıkmaktadır.

Kent hayatında, kimi faktörler kentin yaşanırılık düzeyini arttırırken kimi de, bunu azaltmakta ve onu yaşanamayacak düzeye getirmekte ya da yaşam kalitesini düşürmekte, özetle yukarıda sayılan etkenler kentin yaşam kalitesini tayin eden önemli unsurlardır. Gelenek görenekler kentlerde ciddi anlamda toplumsal denetim mekanizması rolünü üstlenmekte bir yerde bir toplumsal denge faktörü konumunu temsil etmektedir. Özellikle çok kültürlülükten uzak kentler homojen olmaları hasebiyle daha az karışıklık yaşamakta, bunun yanında yine köyden kente geçişleri henüz tamamlamış yerlerde kültürel bağlarından arınmamış olmaları nedeniyle yine toplumsal düzen bakımından avantajlı bir kent izlenimi vermek de, ve yine başka bir unsur da uzun bir kent geçmişi olsa da homojenliğini yitirmiş bir toplum olsa da, bazı kentler geçmiş ile gelecek arasındaki köprü olma görevini güçlü toplumsal kulüpler, dernekler vasıtasıyla tarih boyunca sürdürmeyi başaramışlardır. Anadolu da bazı gelenekler toplumsal yaşamın düzenlenmesinde şehir hayatına olumlu anlamda katkılar sağlamakta ve gelecek nesillere tecrübeleri aktararak geçmiş ile gelecek arasında bağ kurulmasına katkı sunmaktadır.

Yâran geleneği bu duruma örnek teşkil edebilecek önemli aktörlerden birisidir. Selçuklulardan Osmanlıya oradan Cumhuriyet dönemine miras kalmayı başarmış ve günümüzde de Türkiye'de çeşitli yerlerde toplum yaşamına ciddi manada etki eden, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir yere sahip olmayı başarmış, etkili uzlaştırıcı bir faktör olmayı başarmıştır. Yâran kültürü kent hayatına özellikle İç Anadolu da ciddi manada tesir etmiş bazı illerde günümüzde dahi yaşama imkânı elde etmiş bulunmaktadır. Özellikle Çankırı kent hayatında bu kültürün izlerine rastlanmakta ve toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi kent yaşamına da, kültürüne de, şehrin dokusuna da bu kültür mirasının ciddi etki ettiğine şahit olabilmekteyiz. Bu önemli faktör komşuluk ilişkilerinden, suç oranlarına, dışarıdan gelenlerin şehre adapte olmasına kadar hemen her alanda etkili olmuş ve varlığını muhafaza ederek gelecek nesillere ufak tefek değişiklikler olmasına rağmen aktarılmaya devam etmektedir.

Kenti dizayn eden faktörler muhakkak toplumlarda farklılık göstermekte, metropollerde gelenek görenekler belki biraz hemşericilik sayesinde yaşamakta ya da yaşatılabilmekte iken, küçük illerde biraz daha farklı unsurlar vasıtasıyla, daha bire bir ilişkiler, toplantılar köylerde olduğu gibi imece denecek düzeyde ilişkiler vasıtasıyla yürütülmekte olduğu görülmektedir.

Nihayetinde kent bu sayede evirilmekte, bazen toplumsal gelenekleri örf adetleri yutup yok etmekte, insanları sorgulamayan robotlaştıran mankurlara çevirmekte, bazen çok uğraşsa da karşısında çok dirençli insan ilişkileri görerek toplumun ruhuna ayak

uydurmak zorunda kalmaktadır. Bu çalışmada kent ve kentleşme kavramları üzerinde durularak, Çankırı örneğinden hareketle Yâran kültürünün kent hayatına etkisi incelenmiştir.

Kent ve Kentleşme kavramları ile Kentin Tarihsel Gelişimi

“Kent, yakın çevresi ile birlikte, sosyal, kültürel, ekonomik ve benzeri diğer yönlerden anlam ifade eden, üzerinde çeşitli suretlerle artan nüfus barındıran, bir yerleşim merkezi olarak tanımlanabilir” (Derdiman, 2010: 51). Başka bir tanımda ise, “belli bir yöresel örgüt biriminin sınırları içinde kalan yerlere kent denir” (Keleş, 2010: 97). Bu tanımdan da hareketle kent belli bir sayıda insanın, belirli faaliyetleri gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelerek, belli bir yerleşim merkezi üzerinde yaşamasını ifade eder. Nüfus faktörü, kentlerin önemli aktörlerindedir. Bu nüfusu o bölgeye çekebilecek çeşitli unsurlara ihtiyaç vardır bunlar, ekonomik, sosyal, kültürel faktörler olabilmektedir.

“Kent, insan ilişkilerini açısından ancak belirli bir nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeylerde karşılandığı; her ülkenin kendi özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanıdır” (Demirci, 2013: 7).

Kent’e dair başka bir tanımlama şu şekilde yapılabilir. “kent bir yerleşme türüdür, yasal bir örgütsel birimdir. Yerel yönetime sahiptir, çevresi içinde bir merkez oluşturur, tarım dışı ve tarımsal üretimin denetlendiği ve dağıtımının, eşgüdümünün yapıldığı yerdir” (Gökulu, 2010: 212). Burada dikkat çeken önemli faktörler kentin yasal bir örgüt yapısına sahip oluşu ve bir yerel yönetim mekanizmasına sahip oluşudur. Kent’i kavram olarak tanımladıktan sonra kentleşme olgusu üzerinde de durmakta yarar vardır.

“Kentleşme, deyiminden genellikle kent sayısının ve kentlerdeki nüfusun artışı anlaşılmaktadır. Kentleşme bir nüfus hareketi olarak görülürse yanlış tanımlanmış olur” (Keleş, 2008: 25). Kentleşme nüfus hareketinden çok daha fazlasıdır. Kentleşme sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel bütün değer ve normların insan deneni aktörler sayesinde yaygınlaştırılması, geliştirilmesi, paylaşılması manasını da taşıdığını söylemek yanlış olmasa gerek. Yine dar anlamada kentleşme “sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade eder. Ancak kentleşme sadece demografik bir olgu olmayıp, aynı zamanda ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bir sürecin ifadesidir” (Tunçer, 2015: 276). Kentleşme olgusu özünde birçok etmeni barındırır bunlar kent yaşamına doğrudan etki eder, kimi faktör ciddi bir şekilde kent hayatına etki ederken, kimi kentlerde, yaşayan bazı ritüellerin savunmasına, direncine maruz kalır ve kent hayatı biraz o gerçeklikler üzerine inşa edilmek zorunda kalır. Kentleşme çeşitli etmenlerin, özelliklerin bir araya gelmesi neticesinde hayat bulur. Bu faktörler bir birleri ile çok yönlü ve çok boyutlu ilişki halindedir.

Bu faktörlere kısaca değinecek olursak, şu şekilde bir genelleme yapma fırsatımız olacaktır.

- Ekonomik nedenler
- Siyasi nedenler
- Teknolojik nedenler
- Sosyo-Psikolojik nedenler

Bunlar kentleşmeye neden olan faktörler arasında genel kabul görenler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bunlara kısaca değinecek olursak, ekonomik nedenler köy halkının veya kırsalda yaşayan insanların, ya kentin iş imkânları ile ya da yaşadıkları bölgelerde bu imkânların kalmamasından, kaynaklı kente göç etme kararı vermesidir. Tabii bu durumu doğuran çeşitli faktörler vardır. Şöyle ki; “Tarımdaki makineleşme köy halkına pek çok boş vakit yaratmıştır; ancak boş vakitlerini değişik üretim alanlarında kullanabilme bilgi, beceri ve deneyiminden yoksun olan köy halkı sanayileşmenin de etkisiyle kentlere göç etmeye başlamıştır” (Tunçer, 2015: 277).

Siyasi nedenler de kentleşmenin önemli etmenleri arasında sayabileceğimiz faktörlerden birisidir. Hem yönetim erkini elinde bulunduran siyasiler ve hem de ülke politikası olarak, kentleşme zaman zaman teşvik edilmekte, ya da kent alanları belirlenmektedir. Bu durum olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Osmanlıda köyden kente geçişi azaltmak adına çeşitli politikalar benimsenmiş, bunlardan en önemlisi köyünü terk edenlerden vergi alınmıştır. Yine çeşitli vesileler kentleşme üzerinde teşvik edici ya da kısıtlayıcı etki yapabilir. Örneğin, “siyasi iktidarın; gezme, yerleşme ve ticaret özgürlüklerini kısıtlayan ya da genişleten yasaları devreye sokması kentleşme üzerinde destekleyici ya da zorlayıcı etki yapar” (Tunçer, 2015: 276). Siyasi iktidar toprak reformları, uluslararası nedenlerle de kentleşme üzerine etki edebilirler.

Teknolojik gelişmeler kentleşme üzerine ciddi manada etki eden bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sanayi devrimi neticesinde, fabrikaların, yeni üretim alanlarının kurulması, teknolojik üretimlerin artması yeni bir işçi sınıfının doğmasına dolayısıyla sanayileşmenin olduğu alanlarda yeni kentli sınıfların doğmasına yol açmıştır. “gerek sanayi devriminin getirdiği değişiklikler, gerekse tarıma egemen olan koşullar, kentleşmenin hızlanmasını teknolojik gelişmelerle birlikte sağlamışlardır. Artan üretimin kentleşmede rol oynaması, ürünün kolay ve ucuz taşınmasını sağlayacak teknolojik araçların gelişmesine bağlıdır” (Keleş, 2010: 34). Küçük ölçekli işletmeler bu sanayi hamlesinin ardından varlıklarını daha fazla sürdürme imkânı bulamamış, buralardan boşalan iş gücü daha büyük sektörlere dolayısıyla kentlere yoğun şekilde yerleşmeye bir yerde mecbur kalmışlardır.

Başka bir etmende sosyo-psikolojik faktör olarak adlandırılan, kentin kazanımlarını ön plana çıkararak köy hayatının baskıcı, görece olumsuz yönlerini insan psikolojisinde meydana getirdiği yıkımı gerekçe göstererek, insanın özgür, baskıdan uzak bir toplumda yaşama isteğinin kente hayat bulması ve burada yaşamak arzusunun ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent sosyal ve psikolojik manada insan denen varlığa hitap etmekte kendisini burada daha özgür hissettirmektedir. Kentin insan yaşamını kolaylaştıran faktörler, onun daha rahat ve kendini ifade edebileceği sosyalleşebileceği bir alan yaratması bakımından da önemlidir. Nihayetinde kentleşmeye etki eden çeşitli faktörleri bu şekilde sıralamak mümkündür. Bu aktörler kente, insan hayatına olumlu ve olumsuz manada bir takım unsurlar doğmasına sebep olmuştur. Genel anlamda modern kentlerin miladi sanayi devrimi ve akabinde yaşanan sanayileşme, makineleşme gibi görünse de esasen kentin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Hatta ölümlerin canlılardan evvel bir kente sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira, “ilk kalıcı yerleşim alanına sahip olanlar ölümlerdi: bir mağaraya, taşlarla işaretlenmiş bir toprak yığınının altına, bir toplu mezar tümseğine gömülürdü ölümler” (Mumford, 2013: 17). Eğer

yeryüzünde ilk kent kalıntıları aranacaksa bunun yaşayanlardan evvel ölümlere nasip olduğunu bilmek lazım “ canlıların kentinden önce ölümlerin kenti vardı” (Mumford, 2013: 17).

Paleolitik çağda, ilkel manada kentin kökenlerine ulaşmak mümkündür. Belki günümüzde modern gökdelenler, son teknoloji siteler gibi olmasa da kent diyebileceğimiz insan topluluklarını bünyesinde barındıran yapılara bu dönemde rastlamak mümkündür. Yiğma yapıların, mağaraların insan ilişkilerinin yoğun manada yaşandığı yerler olarak bu yapılar paleolitik çağda karşımıza kentin ilk örnekleri olarak çıkmaktadır.

Paleolitik çağdan neolitik çağa evirilen kent kendisiyle beraber birçok aktöründe kent hayatın da rol değiştirmesine sebep olmuştur. Yeni aktörler toplum hayatına girerken, bazıları paleolitik çağdaki miadını doldurmuş, aktif rolünü yeni aktörlere bırakarak daha pasif bir rol üstlenmek durumunda kalmıştır.

Bu dönemde köylere de bir dönüşüm yaşamış ve yeni büyük aktörlere yerini bırakmak durumunda kalmıştır. “köyün düzeni ve istikrarının yanı sıra, doğa güçleriyle kurduğu uyumlu birlik ve bireyi güvenli bir ana kucağı gibi sarmalayan kapalı yapısı da kente taşınmıştır” (Mumford, 2013: 17). Kente köy vasıtasıyla taşınan bu unsurlar, kentin aşırı derecede büyümesi neticesinde büyük ölçüde varlıklarını yitirmiş olsalar da, mahallelerde, bazı semtlerde ve küçük şehirlerde kendisini muhafaza etmeyi başarmıştır.

Bu çalışmanın ana iskeletini oluşturan yâran kültürünün kent yaşamına etkisine, çalışmanın bu bölümünde değinmekte yarar var. Kentin dokusuna sağladığı katkıların yanında, kentin bir ruha kavuşmasına ve sadece kültür olarak yaşandığı yerlere kendine özgü değerler katan, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurma misyonu üstlenen yâran kültürüne Çankırı örneğinden hareketle değinilecektir.

Konunun iyi bir şekilde anlaşılması adına, yâran kültürü, ahilik, lonca teşkilatına değinilecek toplum hayatını düzenlemedeki rollerine değinilecektir. Fakat konuya giriş yapmadan önce yâran geleneğinin anlaşılması adına, Yâran nasihatı olarak bilinen yaran geleneğinin mihenk taşı olarak görülen bir nevi nasihatname olarak adlandırılan öğüdü paylaşarak işe başlamak gerekir. Bu kültürün yaşandığı yerlerde bir nevi hayat tarzı olarak benimsenen ve toplumsal ilişkilerde ciddi bir düzenleyici rol üstlenen bu nasihat şu şekildedir. ‘ eline, diline, beline hâkim ol. harama bakma, haram yeme, haram içme, doğru, sabırlı, dayanıklı ol. yalan söyleme. büyüklerinden önce söze başlama. kimseyi kandırma. kanaatkâr ol. dünya malına tamah etme. yanlış ölçme, eksik tartma. alnın, kalbin ve kapın açık olsun. Kuvvetli ve üstün durumda iken affetmesini; hiddetli iken yumuşak davranmasını bil. ve kendin muhtaç iken bile; başkalarına ikram edecek kadar cömert ol!’ yâran geleneğinin toplumsal hayatta nasihatnamesi konumundaki bu sözler hemen her alanda ilişkilerin belli bir ahlaki ritüele göre şekillenmesinde önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nasihat kentte birincil ilişkilerin yaşanması, insanların daha samimi ve belli değerleri gözeterek yaşamalarına imkân tanımaktadır. Kavram olarak yâran’ın kelime anlamına baktıktan sonra yâran’ın kısa bir öz geçmişine değinilecektir.

Kavram Olarak Yâran, Yâren ve Yâranın Kısa Öz Geçmişi

“Yâren ve Yâran kelimeleri birbirinden farklıdır. Yâren, tekildir ve arkadaş, yakın anlamına gelir. Yâran ise, çoğuldur ve dostlar, arkadaşlar anlamına gelir” (Tezcan, 2004: 19). Anlaşılacağı üzere biri diğerrinin çoğulu niteliğindedir. Yâran örgütün tamamına verilen isimdir. Genel olarak şöyle tarif edilmektedir; “ insan yetiştirme; insanı hayata hazırlama; sosyal düzeni ve güvenliğı sağlama; halk müziğı, halk mutfağı, halk tiyatrosu, halk edebiyatı gibi ulusal kültür değerlerini yaşatma ve yeni kuşaklara aktarma görevini yüzyıllardır yerine getirmiş bir sosyal kurumdur” (Kıymaz, 2004: 131). Bu geleneğı “ temelinde ahilikle beraber yeniçeriliğın de etkisi olduğı ısrarla vurgulanmaktadır” (Duran, 2004: 169). Arap verme töreni olarak bilinen törende söylenen ‘yeniçeri, yeniçeri/ belinde bıçak hançeri’ ifadesi yeniçeri geleneğinden de etkilenildiğı izlerini gösteren izlerden birisidir. Yâranın temelleri hakkında çeşitli görüşler olsa da en geneli ve kabul edilir olanı şöyle, “oğuzlardan günümüze kadar çeşitli şekil ve değışiklikleri yaşayarak gelen, fakat önümüzdeki temel ilke ve anlamları değışmeyen tarihi mirasımızdır. Yaşayışları itibarı ile çok hareketli olan oğuzların birbirlerine güç vermek, destek olmak ve sorunlarını çözümlenmek gayesi ile belli zamanlarda belli boy beyliklerinde toplanarak meselelerini hallederek aynı zamanda yemekli eğlencelerde yaptıkları toplantıların günümüze yansımadır Yâran” (Absarılıoğlu, 2007: 4).

Yâran meclisinin kurulmasına dair şunları söylemek mümkündür; “ yâran meclisi, genelde samimi, içten, birbirini her yönüyle tanıyan gençlerden kurulur. Özellikle yâran meclisini oluşturacak kişiler belirli bir yerde toplanır. Yâran meclisinin açılmasına karar alınır. Yâran meclisi çavuş ve çalgıcılar hariç 24 kişiden oluşur. Bu sayı Türklerdeki 24 oğuz boyundan gelmektedir. Yâran meclisine katılanların her birisine yâren denilir” (Akbıyık, 2004: 237).

Yâran geleneğinin Anadolu da ortaya çıkışına dair kabul gören görüş şu şekildedir, “ Selçuklular döneminde Anadolu’da ortaya çıkan bir kurumdur. Türk tarihinin en zor dönemlerinden birisinde, yine Türk damgası taşıyan Fütüvvet geleneğinin değıştirilip, dönüştürülmesi ve Anadolu’ya özgü koşullar çerçevesinde yeniden üretilmesiyle ortaya çıkmıştır” (Onat, 2005: 95).

Fütüvvet geleneğı Abbasilerin mirasıdır, cömertliğı ve çalışkanlığı ilke edinmiş bir geleneğe verilen isimdir. İlerleyen dönemlerde fütüvvet geleneğı ahilik teşkilatının temel unsurlarını oluşturacaktır. Fütüvvetin çeşitli anlamları olmakla beraber genel olarak şu şekilde tanımlanmaktadır. “Ehl-i tasarruftan Hasan-ı basri ‘Allah için nefesine düşman olmandır.’ Hâris el-Muhâsibi ‘fütüvvet, herkese karşı insaf göstermek, kimseden insaf beklememektir.’ Fudayl b. İyaz ‘evinde yemek yiyenlerin mü’min, kâfir, dost ya da düşman olduğunu ayırt etmemektir.’ Bâyezid-i Bistâmi ise: ‘senden başkalarına yapılan iyiliğı küçük görmek, başkalarından sana yapılan iyiliğı büyük bilmektir” (Şener, 2004: 7). Şeklinde tanımlamalarla karşımıza çıkmaktadır.

İşte esasen bu geleneğın ya da anlayışın köklerinde hayat bulan bir gelenekten, yani yâran’dan toplum hayatına neler katması gerektiğine dair az çok fikir sahibi olunabilecektir.

Yâran esasen bir sohbet muhabbet geleneğı bir yaşam tarzıdır ve bu sohbet geleneğinin ilk olarak ortaya çıkışına dair şunları söylemek mümkündür; “ yâran sohbetlerinin temeli, 13. Yüzyılda Anadolu’da görülen Ahilik kurumuna dayanır.

Ahilik örgütü, 13. Yüzyıldan 20. Yüzyılın başlarına değin Anadolu’da esnaf ve sanatkârlar birliğinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Ahilik kent, kaza ve köylerde esnaf, sanatkâr kuruluşlarının eleman yetiştirme, işleyiş ve denetimlerini düzenleyen kurumdur” (Tezcan, 2004: 19). Bu sohbet geleneklerine farklı bir bakış açısı ise şu şekildedir. “ ölkemizdeki sohbet gelenekleri, halk bilimi ve halk biliminin diğere alt inceleme alanları bakımından büyük önem taşır. Sosyo-kültürel yapının yaşayan unsurlarından olan bu sohbet toplantıları; erfene, barana, kürsübaşı, ziyafet, sıra gezme, gezek vb. adlarla anılırlar. Köklü bir geçmişe sahip olduğu bilinen bu sohbet gelenekleri içinde özellikle Çankırı ve Simav yarenleri; örgütlülüğü, ilkeleri, felsefesi ve uygulanış biçimleriyle diğerelelerinden oldukça farklı bir yapılanma gösterir” (Altınay, 2004: 77).

Bu sohbetlerin ne derecede önemli olduğuna belki en güzel örnek Yâran odalarında duvara asılı duran şu yazıdır. ‘ Kız Anadan Öğrenir Sofra Düzmeyi, Oğlan Babadan Öğrenir Sohbet Gezmeyi’ bununla vurgu yapılan sohbeti değeri olduğu kadar, bu bilincin gelecek nesillere aktararak, babadan oğula geçip yaşatılmasına atıf yapmak. Bir ata baba geleneği olarak yaşayıp, yaşatılmasına katkı sunmaktır. Böylece kent kargaşası, hayat şartları içerisinde de yeni nesiller bu gelenek sayesinde geçmiş ile olan bağlarını sürdürebilecek, kendilerinden sonra gelen nesillere de bunu aktarma imkânına sahip olacaklardır. Yine günlük hayatta karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmek adına bu sohbetlerin birikimi kullanmada muktedir olacaklardır.

Bu sohbetler belli bir nizama göre yapılır, “ yâran sohbetleri kış mevsiminde cumartesiye pazara bağlayan gece yapılır. Akşama bir saat kaldığında, küçük başağa’nın yanında çavuş ve ocak sahibi olduğu halde yaran evine gelir; noksanları tespit eder ve gider. Toplantıya mazereti nedeniyle katılamayacak ya da geç kalacak yaran, küçük başağaya daha önce bildirir” (Elbir ve Sargın, 2004: 142). Burada bir gelenekten hem de sıkı bir mekanizmadan bahsetmek yanlış olmasa gerek. Kendi içinde bir nizamı barındıran bu durum kültürün yaşamasına, devamlılık arz etmesine ciddi katkı yapar. Bu kültürün yaşadığı yerde bir disiplinin, iç dinamikler sayesinde bir düzenin oluşmasına sebep olacaktır. Toplumsal hayatın her alanına yayıldığında zafiyetlerin önüne geçmede ciddi bir unsur olarak karşımıza çıkmasına sebep olacaktır. Belki de bu duruma kendiliğinden düzen ya da kendiliğinden nizam ismi verilebilecektir.

Bu ve benzeri rollerinin yanında şunu söylemekte mümkündür. Yâran teşkilatları, üstlendiği işlevlerle üyelerini olumlu yönde disipline etmeyi temel amaç olarak benimsemekte; teşkilat içinde uygulanan kurallar irdelendiğinde ise dört ana işlev saptanmaktadır. Bunlar:

- Yaren teşkilatının eğitim ile ilgili işlevleri,
- Yaren teşkilatının yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili işlevi,
- Yaren teşkilatının grup denetimi işlevi,
- Yaren teşkilatının, halk hukuku işlevi.

Görüldüğü gibi Yâran toplumun hemen her alanına belli bir yaşam felsefesini, belli bir disiplini uygulamaya çalışan bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum kültürün yaşandığı yerlerde belli bir denetim mekanizmasının işlemesine sebep olmakta toplumsal bir kontrol ağının oluşmasına katkı sunmaktadır. Devletin

denetim ağına görece bu gibi ağlar olumlu yönde katkı sunmakta ve toplumsal nizam açısından önemli bir konum işgal etmektedir.

Yâran teşkilatı ve ahilik birbirini besleyen, birbirinden etkilenmiş kültürlerdir. Moğol istilası sonrası Anadolu'da kentlerden köy hayatına taşarak yaşatılmaya çalışılan ahilik yâran kültürünün doğmasına sebep olmuş, başka bir toplumsal mekanizmanın inşasını sağlamıştır. “ *yâran teşkilatının yapısı, işleyiş kural ve kaideleri konusundaki eserlere bakıldığında Ahi teşkilatlarının kural ve kaidelerinin basitleştirilerek, köydeki insana uygun biçimlere dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Başta örgütlenme biçimi gelmektedir. ‘yaran başı’ ya da ‘baş ağa’ ahilerin ‘ahi babası’ gibidir ve kesin bir itaat ve saygı görmektedir ve bu liderler seçimle iş başına gelmektedir. Yaranların ‘odabaşı’ ‘çavuş’ ya da ‘kâhya’ olarak adlandırdıkları kişi ahilerin ‘nakib’ karşılığıdır. Yaran toplantısı sonunda yapılan ‘mahkeme’ ahilerdeki ‘makam-ı insaf’ duruşması gibidir. Yaran odalarının düzen ve teşrihi de ahi zaviyelerinden örnek alınmıştır. En önemli ahi kuralları olan, ‘üç şeyin açık (el, kapı, sofrası), üç şeyin kapalı (göz, dil, bel) olması’ ilkeleri yaran içinde aynıdır” (Yelken, 2004: 104).*

Yâran anlaşılacağı üzere ahilikten beslenmekte, onun bir mirasçısı olarak varlığını sürdürmektedir. “ *Ahiliğin Çankırı yöresindeki uzantısı ve bugüne gelen kalıntısı ‘Yâran teşkilatı’ olarak adlandırılmaktadır. Burada, esnafın yanında, daha çok kırsal kesimin ihtiyaçlarının belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Yâran’da dayanışma, sosyalleşme, güvenlik, eğitim-öğretim ve eğlence daha bir ön planda görülmektedir. Her şeye rağmen, yine üretimden vazgeçme söz konusu değildir. Bugün yaran teşkilatının varlığını, kış gecelerinde haftada bir gün yapılan ‘yaran yakma/ ocak yakma’ denilen toplantılarda, düğünlerde ve ölümlerde görebilmekteyiz. Eldivan yöresinde, hala, bir takım toplumsal sorunların çözüme kavuşturulmasında ‘Baş ağa’ etkin bir faktördür. Burada ‘papucun dama atılmasının’ yerini ‘ocaktan atılma’ almıştır” (Onat, 2005: 100).*

Bilindiği üzere ahilik teşkilatının Osmanlıda devamı niteliğinde olan esnaf teşkilatında, işini titizlikle yapmayan esnaf ile ilgili kullanılan ‘papucu dama atılmak’ deyişi, hakkında kullanılan esnafın, attık o işten ekmek yemesinin güç olduğu durumu ifade etmek için kullanılmıştır. Ve bu esnaf için utanç verici bir durumdur. Esasen ilk ayakkabı üreticisi bir esnafın iyi üretmediği bir ayakkabının dama atılmasının hikâyesini anlatan bu deyim daha sonra hakkıyla iş yapmayan esnafı tanımlamak için kullanılmıştır. Yaran kültüründe de aynı gelenek ocaktan atma ile sürdürülmeye çalışılmıştır. Vatandaşa hatalı mal satışının önüne geçmenin yanında bir de esnafın hizmet üretme, esnaflık terbiyesi ve esnaf etiği oluşmasına katkı sunması bakımından önemli bir ritüeldir. Ocaktan atılma ciddi bir toplumsal baskıya sebep vermekte ve esnaf işini yaparken son derece dikkatli, ilkeli davranmayı kendine destur edinmektedir. Bir nevi toplumsal denetim aygıtı rolünü oynadığı aşikâr.

Ahilik merkezi otoritenin güçlü olduğu kent hayatında tutunmaya çalışması, onun zamanla bazı değerlerinin evrilmesine ya da bazılarının muhafazasında güçlükler yaşamasına sebep olurken, köy hayatı içinde doğup gelişen yâran kültürü özelliklerini büyük ölçüde muhafaza etme imkânı bulmuş ve günümüze kadar sürdürmesinde etkili olmuştur.

Kentleşmeden Kaynaklanan Bazı Toplumsal Sorunlar ve Yâran Kültürünün Bir Toplumsal Dizayn Aracı Olarak Buna Karşı Ürettiği Yöntemler

Kentleşmenin şüphesiz hem doğrudan hem de dolaylı olarak toplum hayatı üzerine etkileri olduğu aşikâr. Bu sorunlar işsizlik, çarpık kentleşme, çevre kirliliği, kültürel yozlaşma, gecekondulaşma, kentlileşme, barınma gibi sorunların yanında sosyal sorunlar olarak bilinen sorunlardır. Bunlar kentleşmenin doğal sonucu olarak ortaya çıkmış, köyden kente dönüşümün yaşandığı hemen her yerde karşımıza çıkmaktadır. Yâran kültürü bu toplumsal sorunlara kendi yöntemleri ile çeşitli argümanlarını kullanarak birtakım çözümler üretmeyi başarmıştır.

“Sosyal Sorunlar; Çevrenin tahribi, fiziki plansızlık ve yerleşme düzensizliği, gelir dağılımındaki eşitsizlik, sosyal tabakalaşmanın veya sınıflaşmanın artması, kültür değişmesi ve boşluğu, toplum hayatındaki çözülme ve intibaksızlık. Bunlara bir de planlama ve yönetim sorunları eklenebilir” (Sezal, 1990: 74).

Yukarıda saymış olduğumuz ve sosyal sorunlar olarak genelde karşımıza çıkan bu sorunlara karşı Yâran kültürünün geliştirdiği, kimi ahilik teşkilatından miras kalan, kimi köy hayatından devşirilen bu yöntemler sorunların çözümünde etkin birer argüman olarak kullanılmakta kenti sağlıklı bir yaşam alanına çevirmektedir.

Kentleşmenin doğal süreç içerisinde ortaya çıkardığı bu sorunlar, ciddi problemlerin yaşanmasına sebep vermekte, geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş sürecini tamamlamamış olan yerlerde, bunların üstesinden örf adetler vasıtası ile gelinmeye çalışılsa da, metropoller de bunun çözümü aşamasında büyük sorunlar yaşanmakta. Çankırı ili bu anlamda kentin olumsuz yönlerine karşı bir panzehir niteliği taşıyan, toplumun büyük kısmında ilgi ve itibar gören Yâran sayesinde çözümler üretmiş ve kendi içinde bir pratik geliştirmiştir.

Yâran kültürü belirli değerlerden beslenen bir kültürdür. Şöyle ki; “ **ulusal değerler:** adalet, eşitlik, misafirperverlik, hoşgörü, yardımseverlik vb. (eski Türk gelenek ve görenekleri dahil) **Dinsel değerler:** özellikle İslami inanç sistemi. (fütüvvet ve ahilik kurumunun etkileri dahil) **Evrensel değerler:** güzel, rahat ve güvenli yaşama ideali” (Kıymaz, 2004: 132). Kentin tüm olumsuz yönlerine karşı yâran geliştirmiş olduğu bu pratiklerin yardımı ile hem toplumsal değer ve normları muhafaza etme anlamında olumlu bir misyon üstlenmiş, hem de Devlet otoritesinin yanında yardımcı bir oto kontrol olma rolü üstlenmiştir. Bu bir nevi görünmeyen el yardımı ile toplumu yaşanılır kılmak için alternatif çabalardan birisidir.

Kent hayatının insanı yalnızlaştıran tüm olumsuz yönlerine rağmen yâran gelenekleri şehir hayatında insanın toplumla veya geleneklerle olan bağlantısını koparmama adına önemli bir figürdür.

Her ne kadar günümüzde üstlendiği roller yaptırım açısından hukuki dayanak gibi görülmesi de, ciddi manada kabul görmeye ve bir kent kültürü oluşturmaya yardımcı olmuştur. Çankırı ilinde bu geleneğin kent hayatına katmaya devam etti faktörler şöyle sıralanabilir. “ 1. Eğitici işlevleri, yaran örgütü, aslında bir eğitim kurumu, gibidir. Babalar çocuklarının sohbetine katılmalarını hararetle istemekte imiş. Bu durum özellikle Eldivan’da kısmen bugün de böyledir. 2. Kültürün korunması, genç, çevresindeki mevcut kültürü öğrenerek onu korumaya çalışır. 3.

Normların korunması, yârenler birbirlerini sürekli olarak denetlemektedirler. Böylece normların ihlali önlenmiş olmaktadır. 4. Çevre kalkınmasına katkı, yârenlerin buldukları köy ve ilçelerin imar edilmesinde geçmişte olduğu gibi bugünde etkileri olmaktadır. 5. Dayanışma sağlamak, çevre halkı bu işlevi, iyi ve kötü günde beraberlik olarak algılamaktadır. Böylece çevre halkı bu kuruma üye olarak, buldukları toplulukta güven içinde olmaktadırlar. 6. Yâranın yardımlaşma işlevi, yaran üyeleri arasında yardımlaşma, kurumun en önemli işlevlerindedir. Maddi yardım, hizmet yardımı, yaran gelirleri, zir-zop parası (düğünlerde gençlerin düğün sahiplerinden aldıkları paralardır bu paralar çalgıcı parası olarak verilir, kimsesiz kadınların evlerinin onarılmasında harcanır, askere giden gençlere harçlık verilir) Düğün armağanı” (Tezcan, 2004: 25-26).

Bunların yanında sır saklama, Askeri disipline uyum, estetik zevkleri geliştirme, serbest zamanını geliştirme gibi görevlerde yüklenerek yarenler eli ile toplumsal huzur ve güven duygularının gelişiminin önü açılmıştır.

Bunun dışında yine yaran kültürünün olmazsa olmazı denebilecek başka bir ritüel ise mahkeme kurulmasıdır. Burada “suçlu kırmızı bir mindere oturtulur. Verilen ceza ise toplumsal dayanışmayı ve bireyin eğitilmesini, olgunlaşmasını sağlayacak niteliktedir” (Altınay, 2004: 84). Bu ceza uygulamasının temel mantığı yarenin eğitilmesi, sosyal bir grup içinde olmanın vermiş olduğu sorumluluğun bilincine varmanın hatırlatılması olarak yorumlanabilir.

Aşağıdaki tablolarda adi suçlar olarak bilinen suçlarla ilgili bazı değerler üzerinden Çankırı da bu suçlarla, Türkiye geneli bu suçların işlenme oranları irdelenenmiş ve bahsi geçen, dolandırıcılık, hırsızlık ve gasp suçlarının Türkiye ortalamasının altında olduğu gözlemlenmiştir. Kentlerin en ciddi sorunları olarak nitelendirilebilecek bu suçların Çankırı ilinde Türkiye genelinin altında çıkması elbette başka etmenlere dayanmasının yanında kapalı toplum olması, küçük bir kent olması vb. gibi nedenlerin yanında yâran kültürünün de ciddi anlamda katkısının olduğuna şüphe yoktur.

Nitekim Yaranın toplumsal hayatı düzenlemekte adeta anayasal düsturları gibi kabul gören bazı öğütleri ve telkinleri bahse konu suçların bu toplumda az işlenmesinin sebepleri arasında gösterilebilmektedir.

Tablo 1 Türkiye Geneli Suç Türleri ve Suçun Nüfusa Oranı

Yıllar	Nüfus	Dolandırıcılık		Hırsızlık		Yağma (Gasp)	
		Sayı	N/S	Sayı	N/S	Sayı	N/S
2004	68.010.215	6.645	10.391	7.819	8.698	2.626	25.899
2005	68.860.539	9.582	7.186	6.695	10.285	2.119	32.497
2006	69.729.967	11.460	6.085	6.603	10.560	1.111	62.763
2007	70.586.256	13.374	5.278	7.531	9.373	2.374	29.733
2008	71.517.100	12.295	5.187	6.933	10.315	2.543	28.123

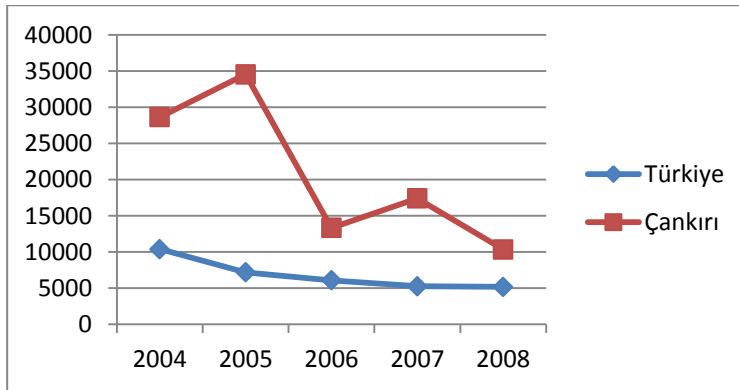
KAYNAK: TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu 2004-2008)

Tablo 2 Çankırı İli Suç Türleri ve Suçun Nüfusa Oranı

Yıllar	Nüfus	Dolandırıcılık		Hırsızlık		Yağma (Gasp)	
		Sayı	N/S	Sayı	N/S	Sayı	N/S
2004	171.924	6	28.624	6	28.654	4	42.981
2005	172.635	5	34.527	8	21.579	2	86.317
2006	173.358	13	13.335	3	57.786	0	173.358
2007	174.012	10	17.401	12	14.501	4	43.503
2008	176.093	17	10.358	5	35.219	0	176.093

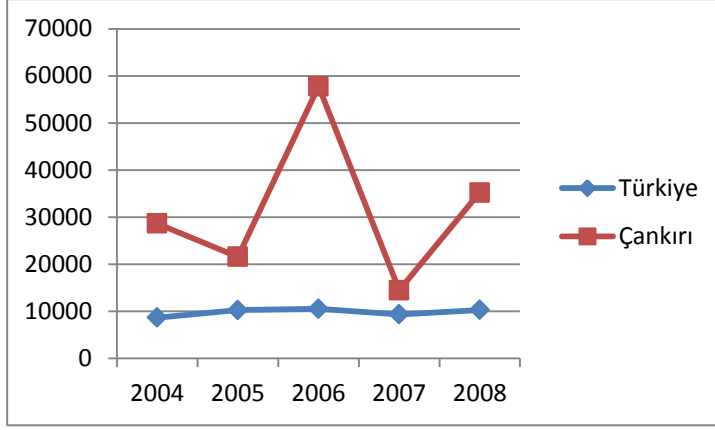
KAYNAK: TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu 2004-2008)

Yukarıdaki neticelerin çıkmasında Yâran Kültürünün belli başlı temel prensiplerinin olduğuna vurgu yapmıştık. Bu prensipler şöyle özetlenebilir. Dinsel, Ulusal ve Evrensel değerler. Yani bu değerlerden beslenerek topluma bir takım temel değerler huşunda yol ve yöntem çizer bunlar, eğitim ile ilgili işlevleri, yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili işlevi, grup denetimi işlevi, halk hukuku işlevi. Bunların yanı sıra yine yaranın düsturlarından biri olan ilke, üç şeyin açık (el, kapı, sofrası), üç şeyin kapalı (göz, dil, bel) olması suçta mehil etmenin önünde ciddi bir denetim mekanizması rolünü oynamaktadır.

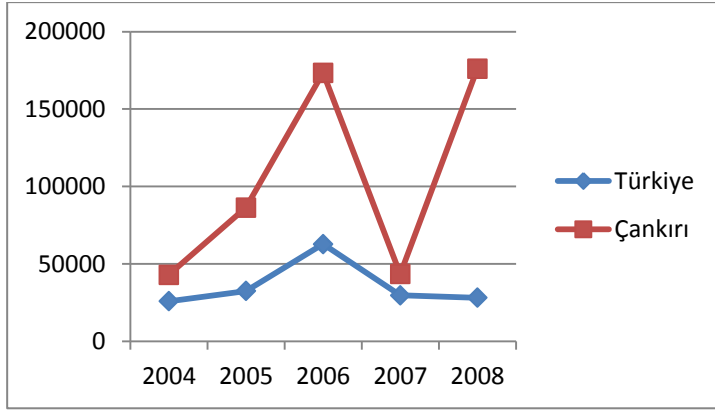
Grafik 1. Nüfus Başına Düşen Dolandırıcılık

Grafik 1. TÜİK'den alınan veriler bağlamında oluşturulmuş olup, Türkiye'de dolandırıcılık suç oranları bulunduğundan sonra Nüfusa bölünerek, Kaç bin kişiye bir suç düştüğü tespit edilmiştir. Verilen bilgiler ışığında Türkiye'de dolandırıcılık suçunun 5 yıllık rakamlarının Çankırı ilinde Türkiye ortalamasının altında olduğu tespit edilmiş olup, Kültürel değer ve normların yaşandığı kültürlerde suç dolandırıcılık suçunun az işlendiği görülmüştür. Elbette farklı nedenlerin olmasıyla birlikte yâran kültürünün de etkisinin olduğu ileri sürülebilir. Grafikte verilen yılların hepsinde Çankırı ili rakamları ile Türkiye Ortalaması arasında ciddi farklar vardır.

Grafik 2. Nüfus Başına Düşen Hırsızlık

Grafik 2. Grafik 1. TÜİK'den alınan veriler bağlamında oluşturulmuş olup, Türkiye'de Hırsızlık suç oranları bulunduğundan sonra Nüfusa bölünerek, Kaç bin kişiye bir suç düştüğü tespit edilmiştir. Verilen bilgiler ışığında Türkiye'de Hırsızlık suçunun 5 yıllık rakamlarının Çankırı ilinde Türkiye ortalamasının altında olduğu tespit edilmiş olup, Kültürel değer ve normların yaşandığı kültürlerde suç Hırsızlık suçunun az işlendiği görülmüştür. Elbette farklı nedenlerin olmasıyla birlikte yâran kültürünün de etkisinin olduğu ileri sürülebilir. Grafikte verilen yılların hepsinde Çankırı ili rakamları ile Türkiye Ortalaması arasında ciddi farklar vardır.

Grafik 3. Nüfus Başına Düşen Yağma/Gasp

Grafik 3. TÜİK'den alınan veriler bağlamında oluşturulmuş olup, Türkiye'de Yağma/Gasp suç oranları bulunduğundan sonra Nüfusa bölünerek, Kaç bin kişiye bir suç düştüğü tespit edilmiştir. Verilen bilgiler ışığında Türkiye'de Yağma/Gasp suçunun 5 yıllık rakamlarının Çankırı ilinde Türkiye ortalamasının altında olduğu tespit edilmiş olup, Kültürel değer ve normların yaşandığı kültürlerde suç Yağma/Gasp suçunun az işlendiği görülmüştür. Elbette farklı nedenlerin olmasıyla birlikte yâran kültürünün de etkisinin olduğu ileri sürülebilir. Grafikte verilen yılların hepsinde Çankırı ili rakamları ile Türkiye Ortalaması arasında ciddi farklar vardır.

TÜİK' ten 2004-2008 yılları arasında alınan veriler değerlendirilmiş olup, bu veriler dâhilinde yapılan değerlendirmede, Çankırı ili verilen yılların hepsinde belirtilen suçlarla ilgili nüfus başına düşen suç sayısına göre Türkiye ortalamasının altındadır. Beş yıllık verilere göre; Türkiye'de her 6.535 kişiye bir Dolandırıcılık suç

düşerken bu sayı beş yıllık ortalaması bakımından Çankırı’da her 17.020 kişiye bir suç düşmekte neredeyse Üçte bir. Yine beş yıllık ortalamalar alındığında Türkiye ortalaması her 9.800 kişi bir hırsızlık olayına karışırken Çankırı’da bu sayı her 25.530 kişiden birine düşmekte ve son olarak Türkiye ortalaması beş yıllık veri sonucu ortalama her 32.368 kişiden biri gasp suçuna karışırken bu oran Çankırı ilinde her 86.802 kişiden birine düşmektedir. Analiz yapılan üç suç türüne göre de Çankırı ili Türkiye Ortalamasının Üçte birinden az rakama denk gelmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye’de kentleşmenin doğurduğu bir takım sorunların ve bu sorunlara bir nevi panzehir niteliği taşıyan bazı değerlerin, örf, adet, gelenek ve göreneklerin tesir edebileceğini göstermektedir.

Zira, çalışmanın temel varsayımı, Çankırı ili özelinde Yâran kültürünün kentleşme ile birlikte ortaya çıkan bir takım sorunlara karşı, geçmiş deneyimlerini mevcut yeni yapıya adapte ederek, bu sorunlarla mücadele adına birtakım argümanlar üretebilmiş midir. Kentleşmenin ve kentlileşmenin insanı yalnızlaştıran, soyut bir varlık haline getiren, onu kalabalık içinde adete tekleştiren tüm gerçekliğine rağmen, yaran sohbet geleneği toplumsal değer yargılarının yaşaması, yaşatılması adına Anadolu’nun çeşitli vilayetlerinde olduğu gibi Çankırı ilinde de ciddi sorumluluk alarak, Selçukludan Osmanlıya oradan Cumhuriyet Türkiye’sine bir takım toplumsal normların taşınmasına öncülük etmiş, kent yaşamı içinde kendisine biçilen rolü başarılı bir şekilde yürütebilmiştir.

Bir takım toplumsal değerler ve normlar, kentleşmenin yıkıcı gücü karşısında tutunamayarak, tarih sahnesinden silinirken, temelde, Selçuklular döneminde Moğol istilası ile kentten, köy yaşantısına aktarılan, ve bu sayede muhafaza edilmeye çalışılan Ahilik teşkilatının teşekkülü Yâran bu ortamlarda muhafaza edilerek, sonraki yıllarda köyden kente geçiş sürecinde de varlığını korumayı başarmış ve toplumun bu dönüşümünün gelenek, göreneklerden kopuk bir hal almasının önünde ciddi bir kontrol mekanizması olarak toplumsal alanda varlığını sürdürmeyi başarabilmiştir.

Kentleşmenin doğurduğu, çevre sorunlarından tutunda, sosyal hayatta bireyi tekleştiren doğal sürecine kadar kendince bir takım argümanlar sayesinde bireylerin toplumda yalnızlaştırılmalarının önüne geçmiş, kentin kapital şartlarıyla mücadelede bireyi hemşericilik, meslektaşlık, sendikacılık gibi sınıfsal alanların yanında kardeşlik, dostluk prensipleri ile başkaca bir şekilde motive edebilmiştir.

Bu kültürün yaşandığı Çankırı ilinde, kentleşme diğer toplumlardaki çoğu olumsuz etkisini burada çok fazla gösterememiştir. Bunun örneği olarak çalışmanın içinde de değinmiş olduğumuz bir takım suç istatistiklerine göre, Türkiye’de ceza infaz kurumuna giren hükümlü istatistikleri veri tabanı oranları gösterilebilecektir.

Adi suçlar olarak kabul edilen, dolandırıcılık, hırsızlık ve gasp suçlarının 2004 ile 2008 yılları arasındaki beş yıllık istatistik bizlere bu suç oranlarının hepsinde Çankırı ilinin Türkiye ortalamasının altında olduğunu göstermektedir. Kentin nüfus artışına, gecekondulaşmaya, ekonomik, siyasal ve sosyo-psikolojik bir takım olumsuzluklarına karşı bir şekilde kendi içinde bir çözüm üretebilmeyi başarmış Çankırı ilinde Yâranın büyük öneme sahip olduğunu anlamaktayız.

Toplumda yaşayan insanların belli bir değer yargısı ile yetişmesi, bir yerde bir terbiye kurumu gibi çalışan yaranın etkisinin olduğu gerçeğinin sonucudur. Hem bireyin sosyalleşme yönünün törpülenmesini haftalık sohbetlerle engellerken, hem de gelenek göreneklerin yaşatılması hususunda telkin edici bir rol oynayarak, kötü hasletler olarak adlandırılan ve esasen kent hayatının da biraz olumsuz yönü olarak görülen, yukarıda saymış olduğumuz olumsuz eylemlerden kaçınmasına hizmet etmektedir. Derin bir arka planı olan Yâran sohbetleri geçmişte toplumsal hayat üzerinde etkili olduğu gibi öyle görünüyor ki, günümüzde de bu vazifeyi ziyadesiyle yerine getirmektedir.

Özetle Anadolu coğrafyasında yaşayan miraslardan biri olan ve Moğol istilasının kentlerdeki yıkıcı etkisinden kaçarak köylere yerleşmiş Ahilik teşkilatının değerlerinden doğan Yâran, kentleşmenin insan ilişkileri ve sosyal hayat üzerindeki örseleyici etkisine rağmen varlığını sürdürmekte. Toplumsal ilişkilerin muhafazası adına kent yaşamında üzerine düşeni yapmaktadır. UNESCO'nun Somut olmayan dünya kültür mirası listesinde de yer alan bu kültür hazinesi, topluma istikamet veren köşe taşlarından biri olmayı başarabilmiştir.

KAYNAKÇA

- ABSARILIOĞLU, Ahmet (2007). *Gelenekten Evrensele Yâran*, Kayıkçı Ofset, Çankırı.
- ALTINAY, F. Reyhan (2004). Çankırı ve Simav'da Yâren Geleneği, *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.77-85.
- AKBIYIK, Abuzer (2004). Urfa ' Sıra Gecesi'nden, Çankırı ' Yaran Meclisi'ne', *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.233-245.
- DEMİRCİ, Ercan (2013). Kentleşmenin Bir Sonucu Olarak Gecekondu ve Gecekonduya Alternatif Çözümler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- DERDİMAN, R. Cengiz (2010). Kentleşmenin Suça Etkisi ve Kentlilerin Suçla Mücadelesinin Sosyal ve Hukuki Boyutları, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, S.3, s.49-73.
- DURAN, Hakkı (2004). Yâran Kurumunun Tarihsel Kökenleri ve Günümüzdeki Durumu, *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.169-179.
- ELBİR, Bilal ve SARGIN, Hatice (2004). Yâran Kültürü ve Yâran Manzumelerinde Sosyal ve Tarihi Yansımalar, *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.142-168.
- GÖKULU, Gökhan (2010). Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, S.1, s.209-226.
- KELEŞ, Ruşen (2010). Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, 11.b, Ankara.
- KIYMAZ, Ahmet (2004). Yâren Kültürü'nde Türk Kültürü Ritüelleri, *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.130-141.
- MUMFORD, Lewis (2013). *Tarih Boyunca Kent, Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği*, Ayrintı, İstanbul.

TEZCAN, Mahmut (2004). Türk Kültürünün Simgesi Olarak Çankırı Yâran Kültürü, *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.18-31.

TUNÇER, Polat (2015). Türkiye’de Kentleşme Politikaları, *The Journal of Academic Social Science Studies*, s.1, s.275-290. Doi: 10.9761/ JASSS3024

ONAT, Hasan (2005). Çankırı’da Ahilik, Yâran ve Günümüz Açısından Anlam ve Önemi, *Geçmişten Geleceğe Çankırı, III. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.93-104.

SEZAL, İhsan (1990). *Kentleşme*, Ağaç, İstanbul.

ŞENER, İbrahim (2004). Bir Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik’in Tarihçesi ve Tasavvufi Yönü, *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s.7-17.

YELKEN, Ramazan (2004). Geleneksel Yaran Kültürü ve Sivil Toplum Bağlamında Taşındığı Değer, *Yâran Kültürü ve Çankırı, II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, s. 97-107.